

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเพื่อการพึ่งตนเองของผู้หนีภัยจากการสู้รบในพม่า: กรณีศึกษาพักพิงชั่วคราวในประเทศไทย” ในขั้นตอนแรก คือ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามที่มีจุดประสงค์เพื่อเห็นภาพรวมของการได้รับการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หนีภัยฯ ในพื้นที่พักพิงฯ และโครงการส่งเสริมทักษะและการฝึกอาชีพสำหรับผู้หนีภัยฯ ความคาดหวังและการใช้ประโยชน์จากความรู้และทักษะที่ได้จากโครงการฯ รวมถึงการวางแผนการตั้งถิ่นฐานใหม่ในอนาคตของผู้หนีภัยฯ เป็นต้น จากการศึกษา พบว่า ผู้หนีภัยฯ ได้รับความช่วยเหลือและการดูแล ด้านอาหาร ที่พักอาศัย และการสาธารณสุข เป็นอย่างดี แต่สำหรับการดูแลและความช่วยเหลือที่ผู้หนีภัยฯ ยังไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ได้แก่ การฟื้นฟูสภาพจิตใจ การบริการวางแผนครอบครัว การจัดหาเงินสำหรับค้ำ รวมถึงการให้ข้อมูลและคำแนะนำในการไปตั้งถิ่นฐานใหม่ เป็นต้น

สำหรับโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพนั้น สาเหตุที่ผู้หนีภัยฯ เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่มีความสนใจและอยากเรียนรู้ หลังจากที่อยู่บมเสร็จแล้ว ผู้หนีภัยฯ มากกว่าครึ่ง คิดว่าตนเองมีระดับความรู้หรือทักษะหลังจากสำเร็จจากโครงการฯ อยู่ในระดับพอใช้งานได้ สำหรับประเด็นเกี่ยวกับความเพียงพอของความรู้หรือทักษะของผู้หนีภัยฯ ที่ได้จากรับจากโครงการฯ สำหรับการที่จะนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ ผู้หนีภัยฯ มากกว่าครึ่ง คิดว่าตนเองมีความรู้ที่ได้จากโครงการฯ เพียงพอที่จะทำเป็นอาชีพสร้างรายได้ หลังจากสำเร็จจากโครงการผู้หนีภัยฯ ส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแล้ว ผู้หนีภัยฯ ได้นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปประกอบอาชีพ และจากการประกอบอาชีพ ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่สามารถสร้างรายได้สำหรับใช้จ่ายในครอบครัว สำหรับสาเหตุที่ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่ที่สำเร็จจากโครงการผู้หนีภัยฯ ส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแล้ว ไม่ได้นำความรู้และทักษะไปใช้ เนื่องจากขาดปัจจัยในการประกอบอาชีพ เช่น เงินทุน ที่ดิน วัสดุอุปกรณ์ ดังนั้น ความช่วยเหลือที่ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่ อยากได้รับคือ ปัจจัยในการประกอบอาชีพ ได้แก่เงินทุน ที่ดินสำหรับทำเกษตรกรรม วัสดุอุปกรณ์ เช่น จักรเย็บผ้า หรือเปียโน เป็นต้น

ความคิดเห็นของผู้หนีภัยฯ ต่อ โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพมีความเหมาะสมคืออยู่แล้ว ทั้งด้านความหลากหลายของสาขาที่เปิดสอน จำนวนผู้เรียนพอเหมาะกับจำนวนครู ความพอเพียงของวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน แต่ผู้หนีภัยฯ เห็นว่าการประชาสัมพันธ์โครงการยังขาดความเหมาะสม ต้องแก้ไข ประเด็นสุดท้ายคือการวางแผนในอนาคตของผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่ มีการวางแผนแล้ว โดยส่วนใหญ่อยากไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม และเมื่อต้องดำรงชีวิตภายนอกพื้นที่พักพิงชั่วคราว ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่วางแผนแล้วว่า จะประกอบอาชีพที่ได้รับการอบรมมา และมีความมั่นใจว่าจะสามารถทำได้

ในขั้นต่อมา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจาก โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพและนำเอาความรู้และทักษะที่ได้จาก โครงการ ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ขณะที่พำนักอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว จำนวนทั้งสิ้น 14 คน จากทั้งหมด 7 สาขาอาชีพ คือ การปักผ้า การคัดเย็บเสื้อผ้า อาหารและขนม คนตรี เกษตรกรรม การซ่อมเครื่องยนต์และการซ่อมวิทยุ ผลการศึกษา พบว่า ผู้หนีภัยจากการสู้รบเข้าร่วม โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ประกอบด้วยเพศชายและเพศหญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติกะเหรี่ยงนับถือศาสนาคริสต์ สาเหตุของการอพยพของผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากความหวาดกลัวต่อการคุกคามของทหารพม่า ในการบังคับใช้แรงงานและการขูดรีดผลผลิต อาชีพเดิมของผู้หนีภัยฯ ตั้งแต่อพยพมา ส่วนใหญ่ ทำนา หรือ ทำไร่ข้าว จำนวนปีที่อาศัยในประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่อาศัยเป็นเวลานานน้อยกว่า 5 ปี และส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นสูง คือ ระดับชั้น 8- ชั้น 10 และสูงกว่า

สาเหตุหลักที่ผู้หนีภัยจากการสู้รบเข้าร่วม โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเพราะจะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ และส่วนใหญ่คาดหวังก่อนเรียนว่าหลังจากสำเร็จจาก โครงการฯ แล้วจะนำความรู้และทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ หลังจากสำเร็จจาก โครงการฯ แล้ว ผู้หนีภัยฯ ที่เป็นกรณีศึกษาทั้งหมด ได้นำความรู้และทักษะที่ได้จาก โครงการฯ ไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว สำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ผู้หนีภัยฯ ประกอบอาชีพตามสาขาที่ตนได้เข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพมา และสามารถสร้างรายได้จุนเจือครอบครัว

ปัญหาและความต้องการ ส่วนใหญ่ผู้หนีภัยฯ ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพและต้องการความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ สถานะและการวางแผนตั้งถิ่นฐาน ในอนาคต ผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่มีสถานะ ได้ลงทะเบียนกับ UNHCR แล้ว (MLA) โดยผู้หนีภัยฯ เกือบทั้งหมด ได้วางแผนในการเริ่มต้น

ชีวิตใหม่แล้ว โดยผู้หนักๆ จำนวนครึ่งหนึ่ง ได้คิดวางแผนจะไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม แต่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้สมัคร ประเด็นสุดท้ายคือ การประกอบอาชีพภายหลังตั้งถิ่นฐาน ผู้หนักๆ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพตามสาขาที่ผู้หนักๆ ได้รับความรู้และทักษะจากโครงการฯ

ผลจากการศึกษาทั้งสองระบียบวิธีวิจัยข้างต้น พบว่า โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงทำให้ผู้หนักๆ พัฒนาทักษะด้านอาชีพได้ ผลการศึกษาพบว่า เนื่องจาก พบว่า ผู้หนักๆ ส่วนใหญ่ คิดว่าตนเองมีระดับความรู้หรือทักษะ หลังจากสำเร็จจากโครงการฯ อยู่ในระดับพอใช้งานได้ ส่วนข้อมูลจากกรณีศึกษาพบว่า ผู้หนักๆ ที่สำเร็จจาก โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงทำให้ผู้หนักๆ พัฒนาทักษะด้านอาชีพได้ เพราะส่วนใหญ่ มีทักษะด้านอาชีพอยู่ในระดับความรู้หรือทักษะในระดับที่ทำมาหากินได้และบางส่วนมีความชำนาญเนื่องจากกรณีศึกษาทั้ง 14 คน มีทักษะด้านอาชีพสูงกว่าผู้หนักๆที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เมื่อเทียบกับผู้หนักๆที่เรียนในช่วงเวลาและหลักสูตรเดียวกัน

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ถึงความเพียงพอของความรู้หรือทักษะของผู้หนักๆ ที่ได้จากโครงการฯ สำหรับการที่จะนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ ผู้หนักๆ ส่วนใหญ่ คิดว่าตนเองมีความรู้ที่ได้จากโครงการฯ เพียงพอที่จะทำเป็นอาชีพสร้างรายได้ ส่วนข้อมูลจากกรณีศึกษาพบว่า ผู้หนักๆ ที่สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ ผู้หนักๆมีความรู้หรือทักษะเพียงพอในการประกอบอาชีพได้ดี จนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ต่อเนื่อง

ผลการศึกษายังพบว่าผู้หนักๆที่ผ่านการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแล้ว สามารถใช้ความรู้และทักษะที่ได้รับประกอบกิจกรรม รวมทั้งสร้างรายได้ในสาขานั้นๆ ได้ ซึ่งพบว่าเมื่อผู้หนักๆ สำเร็จจากโครงการฯ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้นำเอาวิชา และทักษะที่ได้จากการอบรมไปใช้ประโยชน์ โดยนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปใช้ทำเป็นอาชีพหารายได้ ส่วนข้อมูลจากกรณีศึกษาพบว่า ผู้หนักๆ ที่สำเร็จจาก โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯและนำความรู้และทักษะไปใช้ในครัวเรือนและนำไปประกอบอาชีพได้ ถึงแม้จะมีความยากลำบากในการประกอบอาชีพภายในพื้นที่พักพิงชั่วคราว สำหรับประเด็นเกี่ยวกับรายได้ของผู้หนักๆ ที่ได้จากการนำความรู้และทักษะไปสร้างรายได้นั้น ผู้หนักๆ เกือบครึ่งหนึ่งที่สำเร็จการอบรมทักษะและฝึกอาชีพจาก โครงการฯ แล้วมีรายได้ ถึงแม้ว่ารายได้ที่เกิดขึ้นจากการนำความรู้และทักษะไปสร้างรายได้นั้นจะไม่มาก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการฯซึ่งแทบจะไม่มีรายได้ หรือต้องรอการทำงานตามฤดูกาลเก็บเกี่ยว

หรือลักลอบออกนอกพื้นที่พักพิงเพื่อทำงาน สำหรับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้หนีภัยที่ผ่านการส่งเสริมทักษะและอาชีพและได้นำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์โดยการประกอบอาชีพแล้วมีรายได้ ทำให้มีฐานะความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น แยกต่างไปจากช่วงเวลาก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการอบรมและฝึกทักษะอาชีพ ผู้หนีภัยฯ มีเงินตราในการจับจ่ายใช้สอย อาหารและของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งรายได้ดังกล่าวไม่เหลือพอที่จะเก็บ เนื่องจากได้มากก็ใช้หมดไป

6.2 อภิปราย

รัฐบาลไทยโดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) และกระทรวงมหาดไทย ได้จัดตั้งพื้นที่พักพิงบ้านแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เมื่อ พ.ศ. 2539 เพื่อการอำนวยความสะดวกในการให้ความช่วยเหลือผู้หนีภัยที่อพยพหนีภัยเข้ามาในประเทศไทย อันเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบบริเวณชายแดนไทย-พม่า ที่เกิดจากกำลังทหารของรัฐบาลพม่าโจมตีกองกำลังชนกลุ่มน้อย (กะเหรี่ยง) ที่ต่อต้านรัฐบาลทหารพม่า เป็นเหตุให้ชาวกะเหรี่ยงเหล่านั้นหนีเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเพื่อความปลอดภัย เนื่องจากความหวาดกลัวต่อภัยจากการสู้รบ เข้ามาอยู่ในพื้นที่พักพิงในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงสถานการณ์ของการลี้ภัยและ การจัดการปัญหาผู้หนีภัยฯ ในพื้นที่พักพิงฯ ในประเทศไทย อยู่ระหว่างรอกการหาทางแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้หนีภัยฯ ตามหลักการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวรสามประการ (Durable Solutions) ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า

- การส่งผู้หนีภัยฯ กลับประเทศมาตุภูมิกระทำไม่ได้ยาก
- การให้โควตาการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้หนีภัยฯ ในประเทศที่สามยังมีจำนวนจำกัด
- ผู้หนีภัยฯ ที่ตกค้างในพื้นที่พักพิงฯ ในประเทศไทยเพื่อรอการ ไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สามและการส่งกลับประเทศมาตุภูมิมีจำนวนมาก

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาระยะยาว คือควรดำเนินการอย่างไร ให้คนเหล่านี้ช่วยเหลือตนเองได้ในทางเศรษฐกิจและฟื้นฟูความมั่นใจในตนเอง การคิดโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหผู้หนีภัยฯ ระยะยาว โดยโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเป็นผลจากยุทธศาสตร์ของหลักการ “Convention plus” ของเป็นบทเพิ่มเติมของหลักการแก้ไขปัญหาผู้ลี้ภัยอย่างถาวรสามประการ ในการแบ่งปันความรับผิดชอบที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นของการกลับไปตั้งถิ่นฐานของผู้ลี้ภัย เช่น การจัดและเตรียมความพร้อมในการกลับไปตั้งถิ่นฐาน สำหรับประเทศไทยโดยกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และองค์กรพัฒนาเอกชน อื่นๆ ได้ประชุมร่วมกันและมอบหมายให้องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ดูแลและรับผิดชอบเกี่ยวกับ โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ในพื้นที่พักพิงฯ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านอาชีพให้แก่ผู้หนีภัยฯ เพื่อการตั้งถิ่นฐานใหม่ในอนาคต ตลอดจนผู้หนีภัยฯ ที่จะกลับไปตั้งถิ่นฐาน ในประเทศพม่า

หรือผู้หนีภัยที่จะเหลือตกค้างในประเทศไทย โดยการสนับสนุนการพึ่งตนเองของผู้ลี้ภัย (Self-Reliance) ทั้งนี้เพื่อที่จะหาทางออกในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาที่มีเป้าหมายแก่ผู้ลี้ภัย ผู้กลับไปตั้งถิ่นฐาน และผู้พลัดถิ่น สามารถที่จะจัดการและดูแลชุมชนของตนเองได้ เมื่อกลับภูมิลำเนาเดิม คั้งนั้นจะเห็นได้ว่าการปรับเปลี่ยนนโยบายของฝ่ายไทยที่เป็นผลมาจากการหารือร่วมกันของหน่วยงานที่ดูแลผู้หนีภัยจากการสู้รบในพื้นที่พักพิงในประเทศไทย จนทำให้กระทรวงมหาดไทย อนุญาตให้องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA สามารถดำเนิน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเพื่อพัฒนาผู้หนีภัยฯ

สำหรับโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ภายในพื้นที่พักพิงที่จัด โดยองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA มีวัตถุประสงค์ของ โครงการเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้หนีภัยฯมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพภายหลังจากการตั้งถิ่นฐานใหม่ วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพของ องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA สอดคล้องกับแนวคิดในการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพของ *Harbison & Myers (1964)* ที่เห็นว่าการฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ฝึกฝีมือใน การทำงาน (Skills) และความสามารถ (Capacity) ของบุคคล จากการศึกษาพบว่าผู้หนีภัยฯ ที่ผ่าน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพที่เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน ทำให้ผู้หนีภัยฯได้เพิ่มพูน ความรู้ ทักษะ และมีความสามารถทางด้านอาชีพเฉพาะด้านจากการอบรม พร้อมทั้งมีความสามารถในวิชาชีพที่ได้รับการอบรม ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ ที่ดีขึ้น

ที่มาของหลักสูตรใน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ เกิดจากความต้องการที่จะได้รับ การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในสาขานั้นๆของผู้หนีภัยฯในพื้นที่พักพิงฯ หลักสูตรของ โครงการ ส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯ ที่ริเริ่มขึ้นในตอนแรก เกิดจากความต้องการของผู้หนีภัยฯเอง ว่าต้องการหรือสนใจที่จะศึกษาและได้รับการอบรมในสาขาวิชาชีพใด ทางองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ก็ได้เปิดสอนวิชาชีพนั้นๆ ตามเสียงส่วนใหญ่ คั้งจะเห็นได้ว่าในแต่ละพื้นที่พักพิงฯ ก็จะมีโครงการ ส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในสาขาวิชาชีพที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของ ผู้หนีภัยฯในแต่ละพื้นที่พักพิงฯ โดยองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ได้ทำการศึกษาเพื่อทราบถึงความ ต้องการของผู้หนีภัยฯในการฝึกอาชีพของผู้หนีภัยฯและทักษะอาชีพที่เหมาะสมของในการดำรงชีพ ของผู้หนีภัยฯ โดย ZOA ได้จัดการสนทนากลุ่ม(Focus Group Discussion) ของ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำทางการศึกษา (เจ้าหน้าที่หน่วยการศึกษาของกะเหรี่ยง ผู้ฝึกสอนของ โครงการ กรรมการของพื้นที่

พักพิงฯ และเจ้าหน้าที่ขององค์กรพื้นฐานของชุมชน) ผู้ใหญ่ นักเรียนระดับชั้น 10 และนักเรียนที่ออกจากการศึกษา ซึ่งในแต่ละกลุ่มก็มีการแยกออกเป็นอีกสองกลุ่ม คือ กลุ่มเพศชายและกลุ่มเพศหญิง ที่จะให้กลุ่มตัวอย่างจัดเรียงลำดับความสำคัญของทักษะอาชีพที่จำเป็นต้องการฝึก ผลที่ออกมาจะพบว่าแต่ละพื้นที่พักพิงฯ แต่ละกลุ่มตัวแปร ก็จะมีการเลือกกิจกรรมที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสนใจและการนำไปใช้ได้ (Bartlett, 2003) สอดคล้องกับข้อเสนอของ Bond (1986) ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้หนีภัยต่อการวางรูปแบบการพื้นที่พักพิงฯถือว่าเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาตัวผู้หนีภัยฯ เพราะจุดประสงค์ของการพื้นที่พักพิงฯเพื่อให้ผู้หนีภัยฯมีทักษะและความรู้ด้านอาชีพ ดังนั้นโครงการจึงจำเป็นต้องมีการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการจากผู้อพยพฯ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลและมีการคิดโครงการฯร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้อพยพฯ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการฯจะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าหากไม่ได้ทำให้ผู้อพยพฯ เห็นว่าโครงการเกิดประโยชน์แก่ตัวเขาเอง

จากการศึกษาส่วนใหญ่ ผู้หนีภัยฯสำเร็จจากการเข้าร่วมโครงการฯ ได้นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพ โดยการใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้หนีภัยฯให้ดีขึ้น เช่น ผู้หนีภัยฯที่สำเร็จจากโครงการฯ สาขาเกษตรกรรม สามารถปลูกผักไว้กินเองได้ หรือผู้หนีภัยฯที่สำเร็จจากโครงการฯ สาขาการตัดเย็บเสื้อผ้า สามารถตัดเย็บเสื้อผ้าไว้ใช้ได้เองในครอบครัว ผู้หนีภัยฯที่สำเร็จจากสาขาการทำอาหารและขนม ผู้หนีภัยฯ ก็นำไปประยุกต์ใช้ในครอบครัวในการปรุงอาหารประจำวัน โดยการประกอบอาหารให้สะอาดและถูกสุขลักษณะ การนำความรู้ที่ได้รับไปสอนต่อให้แก่เพื่อนบ้าน หรือการซ่อมวิทยุให้แก่เพื่อนบ้านที่เสียเล็กๆน้อยๆ หรือคนที่สำเร็จจากหลักสูตรดนตรีก็สามารถเล่นเปียโนที่โบสถ์ เป็นต้น เหล่านี้ทำให้ผู้หนีภัยฯได้รับความยอมรับและความนับถือและจากคนภายในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ส่วนการนำความรู้และทักษะที่ได้รับ โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ไปประกอบอาชีพภายในพื้นที่พักพิงฯ เช่น ผู้เรียนการปักผ้าสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปปักผ้ารับจ้างและสร้างรายได้ ผู้เรียนสาขาการตัดเย็บเสื้อผ้าสามารถรับจ้างตัดเสื้อ หรือ ผู้เรียนการซ่อมวิทยุ สามารถรับจ้างซ่อมวิทยุได้ เป็นต้น จากการทำงานรับจ้างดังกล่าว ทำให้ผู้หนีภัยฯมีรายได้ สำหรับการจับจ่ายสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อาจพิจารณาได้ว่าผู้หนีภัยฯสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ (Economic Capacity) ที่ประกอบด้วย การบรรลุถึงระดับประทังชีพด้านอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ภาวะคุณภาพของรายได้ และรายจ่าย (Chaiumporn, 1987)

หากพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตของผู้หนีภัยฯหลังเข้าร่วมโครงการฯ แล้วประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพชีวิตของผู้หนีภัยฯก่อนเข้าร่วมโครงการฯ อาจจะกล่าวได้ว่าผู้หนีภัยฯมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม เพราะมีรายรับ ทำให้สามารถจ่ายซื้อสินค้าที่จำเป็นในครอบครัวได้ ลูกหลานมีเงินกินขนม ไม่ค่อยอยากเพราะครอบครัวมีความสามารถในการซื้ออาหารเพื่อประกอบอาหาร นอกเหนือจากอาหารที่ได้รับแจก นอกจากนี้ สุขภาพจิตก็ยังดีขึ้น เพราะช่วยลดความเครียดเกี่ยวกับฐานะทางการเงิน ลดปัญหาความขัดแย้งและความตึงเครียดในครอบครัวเกี่ยวกับภาระทางการเงิน และผู้หนีภัยฯยังมีความภูมิใจในตนเอง สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น และยังเป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีเพื่อนฝูง รู้จักเพื่อน มีสังคมเปิดกว้างมากขึ้น รวมทั้งผู้หนีภัยฯยังหาทางช่วยขบขายให้แก่ชีวิตได้มากกว่า ชีวิตมีทางเลือกมากขึ้นกว่าเดิมและมีความมั่นใจ นำไปสู่ความกล้าที่จะที่เรียนรู้ในสาขาอื่นๆ ต่อไป อาจจะกล่าวได้ว่าผู้หนีภัยฯ มีความหวังในอนาคตมากกว่าผู้หนีภัยฯที่ไม่ได้เรียน เพราะสามารถคิดวางแผนได้ว่าคนและครอบครัวจะไปไหนที่ใด จะประกอบอาชีพอะไร และผู้หนีภัยฯยังหวาดกลัวต่อการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งของชีวิตน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

นอกจากนี้ โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯต้องตระหนักถึงความเหมาะสมของการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพกับอนาคตของผู้หนีภัยฯ ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ก็มีส่วนสำคัญในการกำหนดหลักสูตรของโครงการฯ ดังที่นิสา ชูโต และอุทุมพร อามรรณาน, (2532) เสนอแนะการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพให้เหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานใหม่ กล่าวคือ กลุ่มที่ประสงค์ที่จะกลับประเทศเดิมหรือ กลุ่มที่จะไปประเทศที่สาม ก็แตกต่างกัน เช่น ผู้ที่จะกลับไปประเทศที่สาม ควรที่จะศึกษางาน/อาชีพในประเทศเดิม แล้วฝึกทักษะนั้นๆ เพื่อเขาจะได้้นำคิดตัวไปทำเพื่อเป็นอาชีพได้ พร้อมทั้งหาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของผู้มี โอกาสจะไปประเทศที่สาม แล้วจึงฝึกงาน/อาชีพให้ ในทางกลับกัน ก็ควรสร้างหลักสูตรฝึกงานที่เหมาะสมกับผู้ที่จะถูกปฏิเสธและมีโอกาสสูงที่ต้องอยู่ภายในพื้นที่พักพิงฯอีกนาน และอาจจะมีเนื้อหาครอบคลุมการดำรงชีวิตในพื้นที่พักพิงฯด้วย ตัวอย่างเช่น โครงการส่งเสริมทักษะฝึกอาชีพแก่ผู้ลี้ภัยฯในประเทศชูดาน ที่มีแบ่งการส่งเสริมทักษะฝึกอาชีพออกเป็น 2 ประเภท เพื่อให้เหมาะสมตามเป้าหมายของการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้ลี้ภัย คือ ประเภทแรก การตั้งถิ่นฐานโดยมีที่ดิน (Land- Settlements) เพื่อให้ผู้ลี้ภัยสามารถปลูกพืชผลที่ใช้ในการยังชีพ และประเภทที่สองการตั้งถิ่นฐานแบบการสร้างรายได้ (Wage-earning Settlements) เพื่อให้ผู้ลี้ภัยสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยการใช้แรงงานของตัวเอง (Rogge, 1987)

เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯ ในพื้นที่พักพิงในประเทศไทย ปัจจัยที่ทำให้ผู้หนีภัยฯ ประสบความสำเร็จ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือ ผู้หนีภัยฯ นำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ขณะอยู่ในพื้นที่พักพิงฯ พบว่าผู้หนีภัยฯ ที่นำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพ อาจเกิดจากปัจจัยสนับสนุน ได้แก่

1. ความตั้งใจของผู้หนีภัยฯ ที่เข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้หนีภัยฯ พบว่าผู้เรียนใน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ในพื้นที่พักพิงฯ บ้านแม่หละ ประกอบไปด้วย

- ผู้หนีภัยฯ ที่จะไปตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ประเทศที่สาม
- ผู้หนีภัยฯ ที่จะกลับ ไปตั้งถิ่นฐานอีกครั้งในประเทศพม่า
- ผู้หนีภัยฯ ที่จะตั้งถิ่นฐานและ เหลือคงค้างในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศแรกครับ

จากผู้เรียนใน โครงการฯ แสดงให้เห็นว่าผู้หนีภัยฯ ทั้ง 3 กลุ่ม เหล่านี้ล้วนมีเป้าหมายในชีวิต โดยต้องการยกระดับความรู้ ความสามารถของตนเองในด้านอาชีพและต้องการเรียกความมั่นใจในตัวเองฟื้นฟูศักยภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับคืนมา หลังจากที่ต้องสูญเสียความมั่นใจ ศักยภาพและศักดิ์ศรีของตน ไปในช่วงที่อพยพหนีภัยจากการสู้รบและใช้ชีวิตในพื้นที่พักพิงฯ และเพื่อการนำความรู้และทักษะอาชีพที่ได้รับจากโครงการฯ ไปใช้ประโยชน์ในการตั้งถิ่นฐานในอนาคต และจากการศึกษาพบว่า ผู้เรียนใน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ เกือบทั้งหมด มีการวางแผนตั้งถิ่นฐานในอนาคต โดยผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่วางแผนจะไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในประเทศที่สาม และบางส่วนได้ยื่นสมัครไปประเทศที่สามแล้ว สำหรับการวางแผนด้านการประกอบอาชีพในอนาคตเมื่อออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่ผู้หนีภัยฯ มากกว่าครึ่งจะประกอบอาชีพที่ได้รับการอบรมมาจากโครงการฯ โดยส่วนใหญ่เชื่อมั่นว่าตนจะสามารถนำทักษะไปประกอบอาชีพได้ และจะสามารถทำได้ดี แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของผู้หนีภัยฯ ที่คาดหวังจากการ ได้เข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

2. ความพร้อมของผู้หนีภัยฯ ในการนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพ

จากการศึกษา พบว่าผู้หนีภัยฯ ส่วนใหญ่เข้าร่วม โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ เนื่องจาก มีความสนใจ อยากเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ระหว่างอยู่ในพื้นที่ฯ และเพื่อทำเป็นอาชีพหาเงินได้ และมีความ สนใจวิชาชีพนั้นๆ จริง โดยมีความคาดหวังก่อนที่จะเข้าร่วม โครงการฯว่าจะนำความรู้และทักษะไป ประกอบอาชีพ และสร้างรายได้ และผู้วิจัย พบว่า ผู้เรียนใน โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ แล้วนำ ความรู้และทักษะที่ได้รับจากโครงการฯ ไปประกอบอาชีพระหว่างที่อยู่ในพื้นที่พักพิงฯ เกิดจากความ พร้อมในระดับปัจเจกบุคคล ของผู้หนีภัยฯ ประกอบกันหลายๆด้าน ตัวอย่างเช่น

- ผู้หนีภัยฯ ที่มีความตั้งใจจริงที่จะเข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ โดยมีความคาดหวัง ก่อนที่จะเข้าร่วมโครงการฯว่าจะนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพ และ สร้างรายได้
- ระหว่างที่เรียนผู้หนีภัยฯก็มีความตั้งใจเรียน มีผลการประเมินผลอยู่ในกลุ่มต้นๆ ของชั้น เรียน ผลจากการตั้งใจเรียน ทำให้ผู้หนีภัยฯมีความรู้และทักษะที่แน่น และพอเพียง ทำให้มี ความมั่นใจในการเริ่มการประกอบอาชีพและสามารถดำเนินกิจกรรมได้ต่อเนื่องได้โดยไม่ ล้มเลิกการประกอบอาชีพกลางคัน
- ผลจากการตั้งใจเรียนของผู้หนีภัยฯ ที่มีความสามารถทำให้ได้รับการยอมรับและถูก ชักชวนจากครูผู้สอนให้มาร่วมทำงานในร้านปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การซ่อมวิทยุ ซ่อมรถจักรยานยนต์ และร้านอาหารของสาขาการทำอาหารและขนม
- ผู้หนีภัยฯ มีทุนทรัพย์ในการริเริ่มการประกอบอาชีพ อาจจะเป็นเงินเก็บส่วนตัว หรือเงิน เก็บของครอบครัว หรือการส่งเงินทุนจากญาติที่อาศัยนอกพื้นที่พักพิงฯ ในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ
- หรือผู้หนีภัยฯ มีพื้นที่ในการประกอบอาชีพเช่น มีหน้าร้านสำหรับขายอาหารและขนม หรือมีที่ดินในการปลูกผักของสาขาเกษตรกรรม ทำให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพของ ผู้หนีภัยฯ
- ครอบครัวของผู้หนีภัยฯให้การสนับสนุนในการประกอบอาชีพด้วย โดยครอบครัวให้ ความช่วยเหลือและร่วมประกอบอาชีพกับผู้หนีภัยฯ

3. หลักสูตรของโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพที่เอื้อแก่การประกอบอาชีพ

- หลักสูตรของโครงการฯ มีความเหมาะสม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้หนีภัยฯ โดยแบบสอบถาม ผู้หนีภัยฯและกรณีศึกษา ผู้หนีภัยฯมากกว่าครึ่ง คิดว่าความรู้หรือทักษะที่ได้รับจากโครงการฯ เพียงพอของที่จะทำเป็นอาชีพสร้างรายได้ แสดงให้เห็นว่าระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพเหมาะสมกับเนื้อหาของหลักสูตรที่ครอบคลุมให้ผู้หนีภัยฯมีความรู้หรือทักษะเพียงพอต่อการประกอบอาชีพ เมื่อพิจารณาถึงหลักสูตรทั้ง 7 ขององค์กรพัฒนาเอกชน ZOA จะพบว่าหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่เน้นการใช้เทคโนโลยี หรือใช้เครื่องมือราคาแพง ในการอบรม เช่น การปักผ้า การเย็บผ้า การทำอาหารและขนม การเกษตรกรรม เป็นต้น และจากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้หนีภัยฯ โดยแบบสอบถาม ผู้หนีภัยฯมากกว่าครึ่ง คิดว่าความรู้หรือทักษะที่ได้รับจากโครงการฯ เพียงพอของที่จะทำเป็นอาชีพสร้างรายได้

- หลักสูตรของโครงการฯ เกิดจากความต้องการของผู้หนีภัยเอง เนื่องจากในขั้นตอนแรกของการเริ่มโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯ ได้มีการสำรวจความต้องการของผู้หนีภัยฯ โดยการจัดสนทนากลุ่มของตัวแทนผู้หนีภัยฯ ว่าต้องการหรือสนใจที่จะอบรมและรับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ในสาขาวิชาชีพใด แล้วองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA จะได้จัดเปิดสอนวิชานั้นให้แก่ผู้หนีภัยฯ ตามนั้น ดังนั้นหลักสูตรทั้ง 7 สาขา เกิดจากความต้องการของผู้หนีภัยฯส่วนใหญ่ที่ต้องการได้รับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในสาขานั้นๆ ที่สนใจจะเรียนโดยคาดว่าจะเกิดประโยชน์ต่อตัวของเขาเอง จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้หนีภัยฯ โดยแบบสอบถาม ผู้หนีภัยฯส่วนใหญ่เห็นว่าโครงการฯมีสาขาอาชีพให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามถนัด

- ครูผู้สอนได้ทำการสอนดี เนื่องจากเป็นผู้มีประสบการณ์และใช้ภาษาเดียวกับผู้เรียน นอกจากปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับคุณภาพของครูผู้สอนในโครงการฯ ก็ถือเป็นหัวใจสำคัญของโครงการฯ ว่าโครงการจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด จากการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนในสาขาต่างๆ ของโครงการฯส่วนใหญ่จะถูกคัดเลือกจากผู้หนีภัยฯภายในพื้นที่พักพิงฯ ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์ ในการทำงานในอดีตเกี่ยวกับวิชาที่สอน นอกจากนี้ องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ได้จัดการอบรมเสริมครูผู้สอนในตอนเริ่มโครงการฯ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในด้านเทคนิควิธีการสอนและเนื้อหา ส่งผลให้บรรยากาศในห้องเรียนน่าสนใจ และจากการที่จากครูผู้สอนถูกคัดเลือกจากผู้หนีภัยฯภายในพื้นที่พักพิงฯ ทำให้ไม่มีปัญหาในการสื่อสาร เพราะส่วนใหญ่พูดภาษา

กะเหรี่ยง แต่หากมีนักเรียนที่พูดภาษาพม่า ครูผู้สอนก็สามารถพูดภาษาพม่าได้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์
 ผู้ศึกษา โดยแบบสอบถาม ผู้ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าบรรยากาศการเรียนการสอนน่าสนใจและไม่น่า
 เบื่อและ ผู้เรียน และผู้ศึกษาส่วนใหญ่ เห็นว่าจำนวนครูผู้สอนมีความเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียน

- โครงการมีการเอื้อให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติงานจริง

การแก้ไขปัญหา กรณีที่ผู้ศึกษา สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแล้วแต่ยังไม่
 มีความรู้เพียงพอต่อการประกอบอาชีพหรือผู้ศึกษา ไม่มีโอกาสในการนำความรู้ไปปฏิบัติต่อหลังจาก
 สำเร็จจากโครงการอบรมทักษะและฝึกอาชีพ เนื่องจากไม่มีเครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ในการประกอบ
 อาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA จึงได้เปิดร้านปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การซ่อมวิทยุ ซ่อม
 รถจักรยานยนต์ และร้านอาหารของสาขาการทำอาหารและขนม (ขายอาหารตามสั่ง และก๋วยเตี๋ยวและ
 ขนม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ศึกษาสำเร็จจากโครงการ ได้ฝึกปฏิบัติลงมือจริง โดยมีกา
 รหมุนเวียนเข้ามาเรียนรู้ของผู้ศึกษาที่สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแล้ว

4. สภาพของพื้นที่พักพิงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จของโครงการ

- ภายในพื้นที่พักพิงมีวัสดุ อุปกรณ์ ในการประกอบอาชีพ ภายในพื้นที่พักพิง บ้านแม่หละ
 มีร้านค้าประเภทต่างๆมากมาย ทั้งกระจายอยู่ตามโซนต่างๆ และมีตลาดขนาดใหญ่ ที่จำหน่ายผักและ
 ผลไม้ เนื้อสัตว์ อาหารทะเล เป็นต้น ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพการขายอาหารและขนมเนื่องจากมี
 วัตถุดิบและส่วนประกอบ ในการประกอบอาชีพ รวมถึง ร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าอุปโภค ที่ดำเนินการ
 โดยผู้ศึกษา หรือพ่อค้าเร่จากภายนอกที่มาซื้อขายสินค้าภายในพื้นที่พักพิง เอื้อประโยชน์ให้ผู้
 ศึกษาก่อประกอบอาชีพ ที่ต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์จากภายนอก เช่น การรับจ้างตัดผ้า การรับจ้างปักผ้า การ
 ซ่อมรถจักรยานยนต์และวิทยุ การเล่นเกมเปียโน รวมทั้งการจำหน่ายเมล็ดพันธุ์พืชและอุปกรณ์ในการทำ
 เกษตรกรรม

- ภายในพื้นที่พักพิงมีลูกค้าที่อุดหนุน มีตลาดในการกระจายสินค้า พ่อค้าจากภายนอก หรือ
 คนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงของพื้นที่พักพิง รวมทั้งผู้ศึกษา ที่อยู่ในพื้นที่พักพิงเอง ก็จะมา
 ทำการซื้อขายสินค้า แสดงให้เห็นว่าสภาพภายในพื้นที่พักพิงมีพลวัตทางเศรษฐกิจ มีการไหลเวียนของ

เงินตรา มีการซื้อขาย แลกเปลี่ยนและจ้างงาน สภาพดังกล่าว เอื้อประโยชน์ให้ผู้หนีภัยที่ประกอบอาชีพ เช่น ผู้หนีภัยที่ตั้งร้านขายอาหารตามสั่ง ขายขนม ร้านซ่อมวิทยุ และซ่อมรถจักรยานยนต์ มีลูกค้ามาอุดหนุน ทำให้มีรายได้ สำหรับผู้หนีภัยสาขาการทำเกษตรกรรมสามารถนำพืชผักที่ปลูกได้มาขายที่ตลาดของพื้นที่พักพิงฯ ส่วนผู้หนีภัยสาขาการตัดเย็บเสื้อผ้า และการปักผ้า ก็มีลูกค้าทั้งผู้หนีภัยฯ ที่อยู่ในพื้นที่พักพิงฯและคนไทยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงมาว่าจ้างให้ตัดผ้าหรือปักผ้า

- เจ้าหน้าที่พื้นที่พักพิงฯให้ความร่วมมือกับการดำเนินโครงการฯ ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของพื้นที่พักพิงฯแต่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับดำเนินการของโครงการฯ แต่ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยก็ให้ความสะดวกในการดำเนินการแก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน ZOA สามารถดำเนินโครงการฯอย่างสะดวก แต่การดำเนินการใดๆ ขององค์กรพัฒนาเอกชน ZOA จะต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทยก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ ก็ไม่พบปัญหา สภาพการณ์ของความร่วมมือดังกล่าว แตกต่างจากนโยบายในอดีตที่ทางการไทยห้ามมิให้หน่วยงานใดดำเนินการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯ รวมทั้งห้ามมิให้มีการค้าขายและรับจ้างขายแรงงานภายในพื้นที่พักพิงฯ โดยเด็ดขาด เนื่องจากเกรงว่าผู้หนีภัยจากการสู้รบอาจสนับสนุน อาหาร ยา วิชาโรคและเครื่องอุปโภคบริโภคบางส่วนแก่กองกำลังติดอาวุธซึ่งอยู่นอกเขตประเทศไทย และพื้นที่พักพิงฯ ก็ไม่อนุญาตให้ผู้หนีภัยฯที่อาศัยในพื้นที่พักพิงฯทำงานสร้างรายได้เพราะ เนื่องจากเกรงว่าจะเป็นการดึงดูดให้ผู้หนีภัยฯอยู่ในประเทศไทย ทำให้การผลักดันกลับประเทศทำได้ยาก แต่หลังจากที่ผู้หนีภัยฯสำเร็จจากโครงการฯแล้ว นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปประกอบอาชีพ ในปัจจุบัน ทางเจ้าหน้าที่ของพื้นที่พักพิงฯ ก็อนุญาตให้ผู้หนีภัยฯที่สำเร็จจากโครงการฯทำงานเล็กน้อยๆหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ในพื้นที่พักพิงฯได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ เข้าใจและเห็นใจว่า ผู้หนีภัยฯ ต้องมีรายได้เพื่อจับจ่ายซื้อของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น เนื้อสัตว์ แยมพู และเสื้อผ้า เป็นต้นนอกเหนือจากที่ทางการไทยและองค์กรพัฒนาเอกชน จัดให้แก่ผู้หนีภัยฯเช่น ข้าวสาร น้ำมันพืช ถ่านไม้ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ภายในพื้นที่พักพิงฯของสาขาวิชาชีพที่เปิดสอนในขณะนี้ 7 สาขา คือ การตัดเย็บเสื้อผ้า การปักผ้า การทำอาหารและขนม การทำเกษตรกรรม การเล่นดนตรี การซ่อมวิทยุ และการซ่อมรถจักรยานยนต์ จะสามารถแยกประเภทของความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพ ได้แก่

- สาขาอาชีพที่มีความเป็นไปได้ในการทำงานสูง คือ การปักผ้าและ การทำอาหารและขนม โดยพิจารณาจาก เป็นสาขาอาชีพที่ไม่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพและระยะเวลาในการอบรมก็ไม่ยาวนานนัก เมื่อสำเร็จแล้ว สามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง

- สาขาอาชีพที่มีความเป็นไปได้ในการทำงานปานกลาง คือ การทำเกษตรกรรม และการตัดเย็บเสื้อผ้า โดยพิจารณาจาก เป็นสาขาอาชีพที่ต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพ เช่น ที่ดินในการเพาะปลูก ซึ่งหายาก แต่เมื่อลงมือทำแล้ว ผลผลิตที่ออกมา สามารถขายได้ เพราะมีความต้องการผักสด สำหรับการบริโภค แต่สำหรับการตัดเย็บเสื้อผ้า ถึงแม้ต้องใช้จักรเย็บผ้าที่มีราคาแพง แต่เมื่อมีฝีมือในการตัดเย็บแล้ว จะมีลูกค้าใช้บริการตัดเย็บเสื้อผ้า ไม่เคืองคร่อนในการหาลูกค้า

- สาขาอาชีพที่มีความเป็นไปได้ในการทำงานปานน้อย คือ การซ่อมวิทยุ และการซ่อมรถจักรยานยนต์ และการสอนดนตรี เนื่องจากทั้งสามอาชีพจะต้องพึ่งพาวัสดุ อุปกรณ์การทำงาน ซึ่งมีราคาแพง และนอกจากนี้วิทยุ และรถจักรยานยนต์ ที่ลูกค้าจะนำมาซ่อมก็มีไม่มากนัก ส่วนการสอนดนตรีนั้น ผู้เรียนจะต้องฝึกปรีหรือมีมือจนถึงขั้น 3-4 ใน 6 ชั้นก่อนจึงจะทำการสอนได้ ซึ่งต้องใช้เวลาหลายปีกกว่าจะเป็นครูสอนดนตรีได้

เมื่อผู้หนีภัยฯ สำเร็จจากการเข้าร่วม โครงการฯ ผู้หนีภัยฯ ประสบปัญหาในการ ไม่มีโอกาสในการนำความรู้ไปปฏิบัติต่อหลังจากสำเร็จจาก โครงการฯ ผู้วิจัยจึง ได้ พิจารณาถึงปัญหาและความต้องการของแต่ละสาขาอาชีพที่มีข้อจำกัดในพื้นที่ ได้ดังนี้

- สาขาการตัดเย็บเสื้อผ้า หากไม่มีจักรเย็บผ้า ผู้หนีภัยฯ จะไม่สามารถรับงานจากลูกค้าได้ ซึ่งผู้หนีภัยฯ ที่ต้องการประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า ต้องซื้อเป็นของตัวเอง ซึ่งมีทั้งจักรใหม่และจักรมือสอง ผู้หนีภัยฯ ต้องการความช่วยเหลือ โดย การสนับสนุนให้ยืมจักรเย็บผ้า หรือการให้กู้ยืมเงินเพื่อซื้อจักร ในการประกอบอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า
- สาขาการปักผ้า ไม่มีปัญหาด้านเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ก็มีจำหน่ายในพื้นที่พักพิงฯ แต่มี ปัญหา เมื่อปักผ้าเสร็จแล้ว อยากให้มีตลาดรองรับ เพื่อจำหน่าย หรือเป็นศูนย์กลางของการรวบรวมและกระจายสินค้าของผู้หนีภัยฯ ที่จะนำมาฝากวางจำหน่าย
- สาขาการทำอาหารและขนม อยากได้เงินกู้เพื่อซื้อเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการเริ่มต้นประกอบอาชีพ

- สาขาเกษตรกรรม ความต้องการของผู้หนีภัยฯ คือ อยากได้รับการจัดสรรพื้นที่ในการประกอบอาชีพปลูกผักเพื่อกินในครัวเรือนและขาย
- สาขาการดนตรี ความต้องการของผู้เรียน คือ อยากเรียนเปียโนที่มีสภาพที่ดี เพราะเปียโนที่ใช้ในการเรียนปัจจุบันมีสภาพที่ชำรุดและมีคุณภาพเสียงที่ผิดเพี้ยน ถึงแม้ว่าสาขาคนตรีจะมีเครื่องดนตรีอื่น เช่น การเรียนกีตาร์ การเรียนร้องเพลงและตีกลอง แต่ไม่ได้รับความนิยมนเท่ากระแสความนิยมในการเรียนเปียโนของเด็กๆ ในพื้นที่ฯ
- สาขาการซ่อมวิทยุและรถจักรยานยนต์ อยากได้ความช่วยเหลือ วัสดุอุปกรณ์และอะไหล่วิทยุในการประกอบอาชีพซ่อมวิทยุ เพราะไม่มีจำหน่ายในพื้นที่พักพิงฯ ถ้าต้องรอพ่อค้าเร่ก็ต้องรอนานเป็นเวลาหลายวัน หรือบางที่เป็นเดือน

6.3 ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพของผู้หนีภัยจากการสู้รบ: กรณีศึกษาพื้นที่พักพิงในประเทศไทย ซึ่ง โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ บ้านแม่หละนี้ ได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย และ โครงการนี้องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ได้ดำเนินการและให้การสนับสนุนโครงการ โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาผู้วิจัย ข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.3.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบายต่อกระทรวงมหาดไทย

เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเกี่ยวกับผู้หนีภัยจากการสู้รบในประเทศไทย โดยสำนักงานศูนย์ดำเนินการเกี่ยวกับผู้อพยพ กำกับดูแล ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอท้องที่ ที่พื้นที่พักพิงชั่วคราวทั้ง 9 แห่ง ตั้งอยู่ คือ จังหวัดตาก จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าผู้หนีภัยที่สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ บ้านแม่หละ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้จากโครงการฯ ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ขณะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงฯ เช่น การรับจ้างปักเสื้อผ้า การทำอาหารและขนมขาย และการซ่อมวิทยุ เป็นต้น และนำรายได้ที่เกิดขึ้นมาจุนเจือครอบครัว และจับจ่ายซื้อสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิต นอกเหนือจากที่กระทรวงมหาดไทยและองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศได้จัดหาให้ผู้หนีภัยฯ จากการที่ผู้หนีภัยฯ สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้จากโครงการฯ ไปประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ ถือเป็นตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จของโครงการฯ ดังนั้นผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะให้กระทรวงมหาดไทยมีการอนุญาตให้มี โครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ อื่นๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA หรือองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ ที่จำดำเนินการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ และเสนอแนะให้พื้นที่พักพิงฯ อนุญาตให้ผู้หนีภัยฯ สามารถประกอบอาชีพภายในพื้นที่พักพิงฯ ได้อย่างถูกระเบียบ โดยการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยที่ดูแลพื้นที่พักพิงฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นการผ่อนคลายภาระของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเจ้าหน้าที่ในการอนุเคราะห์ผู้หนีภัยฯ ด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งเป็นการฟื้นฟูจิตใจ และความภูมิใจในตนเอง เป็นการเรียกความเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ของผู้หนีภัยกลับคืนมา ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาผู้หนีภัยอย่างยั่งยืน โดยแท้จริง

6.3.2. ข้อเสนอแนะด้านการดำเนินการต่อองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA

สำหรับองค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ซึ่งเป็นองค์กรที่สนับสนุนโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ ในการสนับสนุนและช่วยเหลือผู้หนีภัยฯ ให้นำความรู้และทักษะที่ได้จากโครงการฯ ไปใช้ประโยชน์ในการสร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวขณะที่อยู่ในพื้นที่พักพิงฯ นอกเหนือจากการที่วัตถุประสงค์ขององค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ที่มุ่งหวังให้ผู้หนีภัยฯ ใช้ความรู้และทักษะเพื่อการตั้งถิ่นฐาน ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า

6.3.2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการต่อผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะ และฝึกอาชีพแล้ว

องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA หรือองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆ ควรมีการสนับสนุน เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการประกอบอาชีพของผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ รวมถึง การสนับสนุนเงินกู้เพื่อการประกอบอาชีพแก่ผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการฯ เพราะผู้หนีภัยฯ หลายๆ คนที่สำเร็จจากโครงการฯ คิดที่จะประกอบอาชีพแต่ขาดแคลนเครื่องมือ อุปกรณ์ ทำให้ไม่สามารถ เริ่มต้นประกอบอาชีพได้ ซึ่งเครื่องมือ อุปกรณ์ ดังกล่าว ควรจัดหาให้เพียงพอสำหรับผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จ จากโครงการฯ มีโอกาสได้ใช้ฝึกฝน และทบทวนความรู้ นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมทักษะและฝึก อาชีพเพิ่มเติมให้แก่ผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการฯ แต่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ เนื่องจากความรู้ และทักษะยังไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพได้ อาจจะเป็นการอบรมซ้ำหรือการอบรมเพิ่มเติมใน ระดับที่สูงขึ้น หรือ ในกรณีที่ผู้หนีภัยฯ ผลิตสินค้า เช่น การปักผ้า หรือ การตัดเย็บเสื้อผ้า ที่ประสบปัญหา ทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้า ทำให้ผู้หนีภัยฯ ขาดแรงจูงใจในการผลิตสินค้า ควรที่จะเปิดร้าน จำหน่ายสินค้าภายใน หรือภายนอกพื้นที่พักพิงฯ หรือมีศูนย์กลางเพื่อรวบรวมและกระจายสินค้า และ รองรับผลงานของผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการฯ ให้มีโอกาสนในการปฏิบัติฝึกฝนทักษะและฝีมือ

6.3.2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้หนีภัยที่ไม่เคยเข้ารับการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ

เมื่อพิจารณาจำนวนของผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ เปรียบเทียบกับจำนวนของผู้หนีภัยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พักพิงฯ บ้านแม่หละซึ่งมีจำนวน 47, 248 คน (ยอดประจำวันที่ 31 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549) ข้อมูลขององค์กรพัฒนาเอกชน ZOA มีผู้หนีภัยฯ เพียง 653 คนเท่านั้น ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมทักษะและฝึกอาชีพ หรือคิดเป็นร้อยละ 1. 38 เท่านั้น ซึ่งถือว่าเป็นสัดส่วนผู้หนีภัยฯ ที่น้อยมาก ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอแนะ องค์กรพัฒนาเอกชน ZOA ควรเปิดโอกาสให้ผู้หนีภัยฯ ได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฯ ในจำนวนที่มากขึ้น ทั้งนี้ทางโครงการฯ อาจจะเปิดหลักสูตรระยะสั้น เช่นการเกษตรกรรมที่ใช้ระยะเวลาในการฝึกแค่ 5 วัน หรือ หลักสูตรการปักผ้า 2 เดือน หรือ 3 เดือน รวมทั้งการย่นระยะเวลาของการอบรมให้สั้นลงหรือแก้ไขเนื้อหาในการเรียนการสอน แต่ให้มีความรู้ครอบคลุมและเพียงพอ ในการประกอบอาชีพได้และการสร้างหลักสูตรระยะสั้นใหม่ๆ ซึ่งควรเป็นหลักสูตรที่ผู้หนีภัยฯ ที่สำเร็จจากโครงการฯแล้วมีโอกาสและความเป็นไปได้ในการประกอบอาชีพในพื้นที่พักพิงฯ และควรประชาสัมพันธ์โครงการฯ ให้ผู้หนีภัยฯ ได้ทราบโดยทั่วกัน เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้หนีภัยฯ เห็นประโยชน์และสนใจเข้าร่วม โครงการฯ และควรงดการเก็บค่าธรรมเนียมในการเรียน เพื่อให้ผู้หนีภัยฯ สามารถเข้าร่วมโครงการฯ ได้มากขึ้น สำหรับการวางแผนหลักสูตรของโครงการฯ ในระยะยาว ควรให้สอดคล้องกับการวางแผนการตั้งถิ่นฐานใหม่ในอนาคตของผู้หนีภัยฯ